

В даному контексті доцільно навести точку зору Д. Д. Луспеника: «Твердження деяких учених про те, що правова природа та інститут розподілу доказових обов'язків може бути й матеріально-правовим є безпідставними, оскільки цей інститут є саме процесуальним і реалізується в судочинстві, незалежно від того, де він закріплений (Луспенік Д. Д. Доказові презумпції та фікції у розподілі обов'язків з доказування / Д. Д. Луспенік // Теорія та практика судової діяльності: Науково-практичний посібник. – К.: Атіка, 2007. – С. 39). З огляду на те, що законна презумпція є спеціальним правилом щодо розподілу обов'язків з доказування, то можна зробити висновок, що й законні презумпції можуть мати лише процесуально-правовий характер.

Полтавчук Ю. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ США У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Федеральне законодавство проголошує, що для конкретних справ членів журі потрібно відбирати навмання (at random) з різних прошарків населення району, де йде процес. Всі американські громадяни, які досягли 18 років, повинні мати можливість взяти участь у відправленні правосуддя; забороняється будь-яка дискримінація за мотивами раси, кольору шкіри, релігійних переконань, статі, національного походження або економічного становища (§ 1861 і 1862 розд. 28 Зводу законів США). Ці норми скасували існуючі раніше різні обмеження, які виключали виконання функцій членів журі в судах США людьми, що не володіли встановленим мінімумом майна або з інших мотивів. Такого роду цензи віджили себе, вони виглядають занадто одіозно в сучасному світі. (Пучинский В. К. Гражданский процесс США. – М.: Изд-во УДН, 1985. – 208 с.)

Проте ряд обмежень зберігся. Згідно з § 1863 розд. 28 Зводу законів США не можна включати до списків присяжних військовослужбовців, поліцейських, пожежників і посадових осіб законодавчих, виконавчих і судових органів. Крім того, кожен районний суд наділений повноваженнями розширити, виходячи з «публічних інтересів», обмежувальний список за рахунок інших груп і професій, правда, не до пускаючи дискримінації. На практиці розширення здійснюється з урахуванням відповідних норм процесуального права штату, на території якого розташований федеральний суд. Ці норми не тотожні. В окремих штатах членами журі не повинні виступати або можуть бути відведені юристи, лікарі, медичні сестри, аптекарі, викладачі, священники, журналісти, власники поховальних бюро, хіроманти, працівники транспорту, зв'язку, тюрем і т.д. (напр., § 200 ЦПК Каліфорнії). У § 1865 і 1866 розд. 28 Зводу законів США сформульовані

кваліфікаційні критерії для кандидатів на лаву присяжних. Необхідно, щоб громадянин не менше року проживав на території даного району; вмів читати, писати і розуміти по-англійськи в обсязі, достатньому для заповнення надісланих йому з суду реєстраційних карток; володів розмовною англійською мовою; не мав психічних або фізичних недоліків, що заважають участі у здійсненні правосуддя; не знаходився під слідством або не був засуджений за злочин, що карається тюремним ув'язненням на термін більше одного року, виключаючи випадки, коли його громадянські права відновлені помилування або амністією; не відносився до типу суб'єктів, здатних розголосити секрети правосуддя або без розумних причин добиватися розбіжностей думок при винесенні вердиктів. Коло аналогічних критеріїв у законодавстві окремих штатів більш широкий, і головне, зміст низки з них вкрай невизначено. Але ж від кого, як не від працівників суду, залежить розшифровка абстрактних формул типу: «достатній розум», «тверезість суджень», «належна освіта», «хороша репутація» і т.д. Громадянам направляються матеріали для їх опитування, з ними можлива особиста співбесіда або використання спеціально заготовлених тестів для перевірки грамотності, знання юридичної термінології та процедури і навіть для визначення розумових здібностей, пам'яті, розумності суджень. Верховний суд США не вважав такі форми неправильними, хоча і визнавав, що вони деформують квоти представництва в журі від різних соціальних груп. Кожен федеральний районний суд повинен мати розроблений порядок залучення присяжних (§ 1863 розд. 28 Зводу законів США). Конкретно цю роботу виконує судовий клерк або очолювана ним комісія. Вихідною базою для набору потенційних кандидатів служать списки зареєстрованих або фактично проголосувавши виборців даної адміністративно-територіальної одиниці (графство, прихід і т.д.). Однак дозволені і інші додаткові канали інформації (довідники про жителів міста, телефонні довідники, дані перепису). На основі зазначених джерел спочатку потрібно виділити певну групу осіб, з яких потім будуть формуватися лави присяжних для конкретних справ. Кількість імен не може налічувати менше тисячі, а термін повної заміни однієї групи наступною – перевищувати чотирьох років. Аналогічні схеми характерні і для законодавства штатів, хоча в кожному з них є свої особливості, що нерідко свідчать про збереження консервативних тенденцій минулого, наприклад використання для відбору присяжних списків платників податків з урахуванням розміру сплачуваних податків, рекомендацій почесних відомих членів даної громади і ін. Причому навіть відбір за допомогою тільки списків виборців може приховувати дискримінацію, якщо вона закладена в самій виборчій системі штату (цензи). Деякі суди запрошують потенційних присяжних на своєрідні інструктажі для ознайомлення з функціями журі. Але нормативних приписів на цей рахунок немає, а тому в літературі піддається сумніву повноваження органів юстиції змушувати

ти громадян відвідувати подібні семінари. (Пучинский В. К. Гражданский процесс США. – М.: Изд-во УДН, 1985. – 208 с.)

Федеральне законодавство наказує направляти всім членам відібраної групи бланки опитування встановленого змісту. Відповіді необхідні для остаточного відбору, неподання їх тягне виклик адресата до судового чиновника. За відмову з'явитися без поважних причин, а так само за повідомлення неправдивих відомостей з метою ухилення від участі в журі або навпаки винному загрожує штраф або тюремне ув'язнення, або те й інше разом. Остаточний складений список кандидатів в журі доступний для широкого огляду, хоча на розсуд суддів можливо його збереження в таємниці «в інтересах правосуддя» (§ 1863-1865 розд. 28 Зводу законів США). Відібрані для розгляду конкретної справи члени журі дають присягу, зміст і форма якої встановлені законодавством. Вони беруть на себе обов'язок діяти справедливо і не розголошувати таємниці нарадчої кімнати. (Тернавська В. М. Суд присяжних США: історія і сучасність // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 4. с.78-82.)

Присяга містить обіцянку уважно ставитися до фактів і доказів, оцінюючи їх з урахуванням джерел, специфіки формування і т. д., а також обіцянку винести справедливе рішення на основі всіх досліджених матеріалів (true verdict render). Втім, в деяких штатах у цивільних процесах можна обійтися без присяги. Це пояснюють тим, що колишня релігійна концепція клятви, за порушення якої слід божа кара, втратила значення і нині така клятва є не більше ніж моральний обов'язок діяти справедливо.

Голова складу присяжних (foreman) обирається ними зі свого складу, а в деяких штатах його призначають судді. Соціологічні дослідження виявили тенденцію покладати цю функцію на осіб із більш високих суспільних верств, і вони, як виявилось, впливають на результат процесу, головним чином методами керівництва при обговоренні проекту вердикту.

Розман Ю. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу*

ПРОЦЕДУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Перспективний напрямок розвитку суспільних відносин, що спостерігається останнім часом в нашій державі та поступове становлення в Україні громадянського суспільства, багатоаспектність шляхів вдосконалення українського законодавства та посилення інтеграційних процесів сприяє проголошенню на офіційному рівні пріоритетності прав та свобод людини, її честі та гідності, недоторканності та безпеки. Створення сильної правової держави, яка здатна бути гарантом закріплених Конституцією України та міжнародно-правовими актами прав та свобод людини